

N:o 128.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 1 juni 1901.
 — — — — Andra Kammaren den 1 — —

*Riksdagens skrifvelse till Konungen, i anledning af väckta motioner
 angående lagstiftningsåtgärder för vidmagthållande af
 jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och
 Dalarne.*

(Lagutskottets utlåtande n:o 48 och memorial n:o 51.)

Till Konungen.

Vid innevarande riksdag har enskild motionär väckt förslag om vidtagande af lagstiftnings- och andra särskilda åtgärder för vidmagthållande och stärkande af den sjelfegande jordbrukande befolkningens ställning i skogsbygderna i Norrland och Dalarne samt befrämjande af jordbrukets utveckling i nämnda landsdelar.

Riksdagen hyser den uppfattning, att det för vårt lands sunda och lyckliga utveckling i socialt och ekonomiskt afseende är af synnerlig vigt, såväl att jordbruket, modernäringen för de södra och mellersta delarne af landet, måtte äfven i de nordligare delarne, långt ifrån att undanträngas, ega bestånd och vinna förkofran, så långt naturliga förutsättningar finnas för detsamma, som ock att eganderättsförhållandena beträffande jordbruksfastighet måtte komma att i Dalarne och Norrland gestalta sig så, att jordbruket och dermed följande boskapsskötsel kan skänka näring och bergning åt en talrik klass af sjelfständiga jordegare.

Derest omständigheter träda i dagen, som innebära en fara för den utveckling, Riksdagen sålunda anser önskvärd, torde ett sådant förhållande vara väl förtjent af uppmärksamhet och böra leda till åtgärder, egnade att återföra berörda utveckling i rätt riktning. Ur nu angifna synpunkt påkallar sågverksbolagens allt mer öfverhandtagande fastighetsförvärf det allvarligaste beaktande.

Det intresse, som förknippas vid egandet af en fastighet, är helt naturligt för sågverksbolaget ett annat än för den enskilde jordegaren. Medan den senare i de flesta fall, äfven der fastighetens skogstillgångar lemna möjlighet till afsalu, icke eger kapital eller insigter tillräckligt för skogsdrift i större skala för egen räkning, utan af den odlade marken söker sin stadigaste och bästa inkomst samt på densamma nedlägger omtanke och arbete, förvaltas deremot bolagens fastigheter oftast helt och hållet eller väsentligen med hänsyn till skogsdriftens behof och fördelar. Jorbruket blir för sågverksbolaget en bisak och öfverlåtes i regel på arrendatorer eller s. k. landbönder, hvilka vanligen ega hvarken intresse eller möjlighet att skänka jorden samma omvårdnad, som en sjelfegande jordbrukarebefolkning bereder densamma. Med fastigheters öfvergång i sågverksbolagens ego följer därför ej sällan jordbrukets förfall. Till och med i de fall, då jordbruket på bolagsfastigheter skötes väl, verkar bolagsväldet dock så till vida hämmande å jordbruksnäringen, som något utbredande af odlingen till förut oodlad mark, något brytande af ny bygd i hufvudsak icke kan antagas komma till stånd å fastigheter, som egas af sågverksbolag.

Från social synpunkt skulle det i Riksdagens tanke vara en olycka, om den utveckling jemväl i vårt lands nordliga skogsbygder af en sjelfständig jordegande befolkning, hvilken sedan århundraden tillbaka långsamt, men säkert fortgått, skulle afbrytas eller omintetgöras. Tydligt är emellertid, att bolagens omfattande jordförvärf måste i viss mån verka i sådan riktning. På de egendomar, öfver hvilka bolagen utsträcka sitt välde, försvinner hemmansegareståndet, och de forna jordegarna samt deras efterkommande blifva daglönare eller arrendatorer hos bolagen.

En annan synnerlig fara ser Riksdagen i det förhållandet, att under den opersonliga formen af aktiebolags jordförvärf eganderätten till svensk jord obehindradt kan i huru stor utsträckning som helst, åtminstone medelbart, öfvergå i utländska händer. En närings utveckling till storindustri, på sätt under de senare årtiondena skett med trävarurörelsen i vårt lands nordligare delar, kräfver såsom förutsättning en kapitaltillgång,

hvilken i vårt land svårligen kan åvägabringas, utan att utländskt kapital i någon mån anlitas. Att dylik medverkan står att ernå, må från vissa synpunkter vara lyckligt, men denna medverkan innebär dock på samma gång synnerlig våda, särskildt då den sker i sådan form, att utländska kapitalister blifva innehafvare af aktier i svenska fastighetsegande bolag och sålunda faktiskt egare af svensk jord. För de utländska aktiegarne blir nemligen själfklart det ekonomiska intresset det hufvudsakligen afgörande; den hänsyn dertill, att vårt lands naturliga rikedomar må komma att förvaltas på ett för landet i dess helhet nyttigt och för framtiden betryggande sätt, hvilken hänsyn en svensk aktieegare dock icke gerna sätter alldeles å sido, är för utlänningen mera främmande, och det medelbara inflytande han såsom egare af en eller delegare i svensk jord sättes i tillfälle att utöfva å afgörandet af vårt lands kommunala och politiska angelägenheter kan icke gerna lända till landets bästa. Genom kungörelsen den 3 oktober 1829 är föreskrifvet, att utländsk undersåte, som icke erhållit svensk medborgarrätt, icke är berättigad att i riket förvärfva och besitta fast egendom utan att han dertill undfått Kongl. Maj:ts tillstånd. Att intet sådant hinder finnes stadgad beträffande det medelbara fastighetsförvärf, som sker derigenom, att utlänningar blifva innehafvare af aktier i fastighetsegande aktiebolag, lärer desto mera böra anses vara en konsekvens, som frågan här i hufvudsak gäller det utländska storkapitalet. Dettas kosmopolitiska karakter och utomordentligt inflytelserika ställning gör det för vår nationella själfbestämningsrätt synnerligen äfventyrligt, om detsamma på sådant sätt intresseras i fastighetsförvärf inom vårt land. I hvilken omfattning utlänningar redan nu innehafva aktier i svenska fastighetsegande bolag, är icke Riksdagen närmare bekant. Allmänt känt är emellertid, att aktierna i vissa stora bolag äro, om icke helt och hållet, dock till väsentlig del i utländska händer. Faran för en utveckling i ofvan angifven riktning förefinnes i allt fall städse och torde vara af den art, att den icke får lemnas obeaktad af de lagstiftande myndigheterna.

Då det alltså icke låter sig förneka, att missförhållanden föreligga, vänder sig tanken helt naturligt till att söka efter botemedel mot detsamma. I frågans nuvarande outhärliga skick är Riksdagen ej i tillfälle att uttala någon bestämd mening angående hvilka åtgärder lämpligast må vidtagas för det åsyftade målets vinnande, utan vill Riksdagen inskränka sig till att i fråga härom angifva några synpunkter, som ansetts förtjena beaktande.

Hvad beträffar den med sågverksaktiebolagens fastighetsförvärf

förenade faran, att eganderätten till svensk jord öfvergår i utländska händer, har det syntts Riksdagen, som om ett lämpligt medel häremot skulle vara att finna i begränsning af utländings rätt att blifva delegare i fastighetsegande aktiebolag. Enligt 4 § af lagen om aktiebolag den 28 juni 1895 skola aktier ställas till viss man, der ej Konungen för visst fall medgifver, att aktiebrefven må ställas till innehafvaren. I de flesta händelser synes följaktligen tillräcklig garanti mot utländings förvärf på sådant sätt af medelbar eganderätt till svensk jord gifvas deri, att öfverlåtelse utan Kongl. Maj:ts tillstånd till utländing af aktie i fastighetsegande aktiebolag förklaras ogiltig.

Hvad angår de öfriga missförhållanden, hvilka ofvan framhållits såsom utgörande följder af sågverksindustriens tilltagande jordförvärf i de nordliga delarne af vårt land, har inom Riksdagen ifrågasatts, att ett eventuellt förbud för sågverksbolag att der vidare förvärfva hemman borde komma under öfvervägande. Vidare har framhållits den inverkan till jordbrukets förkofran, som sannolikt kan vara att förvänta genom ett tillfredsställande ordnande af skogslagstiftningen, en fråga, som för närvarande på skogskomiténs år 1899 afgifna förslag är under Eders Kongl. Maj:ts pröfning. Spörsmålet om skogshushållningens ändamålsenliga anordning — deri inbegripet frågan om ökande af kronoparkerna och allmännings bildande — står så nära spörsmålet om utvecklingen af jordbruket i skogsbygderna, att de lämpligen lösas i samband.

Ett stöd för jordbruket torde äfven stå att vinna genom förändringar i skiftesstadgan, syftande till att framkalla bildandet af skogsallmännings, i hvilket hänseende lärer kunna ifrågasättas dels inskränkning i skiftesvitsord å gemensam utskog, dels möjligen ock vitsord att i vissa fall påyrka sammanslagning af skiftad skogsmark.

För upprätthållande af en själfständig jordbrukarebefolkning äro emellertid lagstifningsåtgärder ej till fyllest, utan därför fordras jemväl upplysning och undervisning om jordbruket och vilkoren för dess rätta skötsel. Allt hvad i denna rigtning kan åstadkommas är för visso synnerligen önskvärdt. Äfven åtgärder sådana som billiga odlingslån, jordbråkspremier och anslag till myrmarkernas utdikning torde kunna antagas vara af ganska stort värde för ifrågavarande syftsmål, liksom ock sannolikt vid en noggrann undersökning af hit hörande ämnen andra utvägar skola stå att finna till befrämjande af detsamma.

I en af de motioner, hvarom ofvan förmäles, har jemväl framställts förslag om åtgärder i syfte, att afvittringarna i de trakter af Norrland, der

desamma ännu icke afslutats, måtte komma att fullföljas efter i viss mån andra grunder än de hittills tillämpade, i det att nemligen bestämmelser skulle meddelas derom, att större delen af den skog, som till socknarne anslås, måtte komma att afsättas till en eller flera allmänningar i enlighet med de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t kunde meddela. Riksdagen, som redan förut uttalat sin åsigt om önskvärdheten deraf, att skogsallmänningar komme till stånd, delar i allo motionärens uppfattning, att det varit synnerligen lyckligt, om detta önskningsmål mera tagits i betraktande vid afvittringarnes genomförande. Förslag om bestämmelser i sådan riktning har ock förut varit å bane, men frågan ansågs då böra lösas på frivillighetens väg. Enskilda bemödanden hafva ej heller saknats, men de hafva visat sig icke på långt när göra till fyllest, och det torde därför vara af behovet påkalladt, att statsmagterna nu inskrida med en bestämd föreskrift i ämnet. För att ett sådant stadgande, hvilket synes lämpligast böra tillkomma i formen af Konungs och Riksdags gemensamma beslut, skall blifva af någon betydelse, fordras emellertid, att de ännu pågående afvittringarne icke fullföljas längre, än att stadgandet må kunna blifva på dem tillämpligt. Det är i allt fall endast i en ytterst ringa del af de väldiga vidder afvittringarne omfattat, som tillgodoseendet af ifrågavarande, för jordbruket liksom för skogshushållningen betydelsefulla önskningsmål numera kan framtvingas. Motionären har i sin framställning upptagit allenast trakterna ofvan odlingsgränsen i Dorotea och Vilhelmina socknar af Vesterbottens läns lappmarker. Enligt hvad för Riksdagen blifvit uppgifvet, lära emellertid afvittringarne ej heller inom Stensele, Tärna och Sorsele socknar af samma lappmarker hafva fortskridit längre, än att der fortfarande finnes möjlighet till allmänningars bildande, och Riksdagen tager med hänsyn härtill för gifvet, att de åtgärder i förevarande syfte, som möjligen må komma att vidtagas, skola, derest så ske kan, utsträckas till äfven sistnämnda socknar.

Under åberopande af det ofvan anförda får Riksdagen anhålla:

1:o) att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruledes genom lagstiftnings- eller andra särskilda åtgärder den sjelfegande jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarne må kunna vidmagthållas och stärkas och jordbrukets utveckling i nämnda landsdelar befrämjas, samt, så snart ske kan, för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill förhållandena kunna anses föranleda, och

2:o) att Eders Kongl. Maj:t täcktes ej mindre tillse, på hvad sätt och i hvad omfång vid afvittringarna ofvan odlingsgränsen inom Dorotea

och Vilhelmina socknar det socknarne tillkommande skogsanslag må kunna afsättas till bildande af en eller flere allmänningar, samt för Riksdagen framlägga förslag till dylika bestämmelser, än äfven föreskrifva vidtagande af sådana åtgärder, att arbetet med dessa afvittringar ej må fullföljas längre, än att hinder derigenom ej må möta för sådana allmänningars bildande.

Stockholm den 1 juni 1901.

Med undersätlig vördnad.
